

هویت و کارکرد اربعین حسینی در منظومه فکری آیت الله خامنه‌ای

دکتر سیدرضا موسوی^۱

سید محمد موسوی^۲

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۰۲/۱۷

تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۱۱/۲۹

چکیده

اربعین حسینی، یک حرکت عظیم، پدیده بزرگ و نشانه قدرت ملت، و یک پروژه فرهنگی، سیاسی و تمدن ساز است که موجب تقویت هویت اسلامی، همبستگی ملی و همدلی مسلمانان مخصوصاً شیعیان می شود. این پدیده و هویت و کارکرد آن در اندیشه مقام معظم رهبری بازتاب یافته است. در این پژوهش با استفاده از روش توصیفی-تحلیلی نشان داده شد که پیاده روی اربعین، تجلی ارادت تعداد فراوانی از مردم به یک هویت مشترک و جهانی است. حضور هزاران انسان عاشق بصیر با قومیت های متفاوت در اربعین حسینی، فرایندی برای پیدایی هویت اسلامی است. این پیاده روی در منظومه فکری آیت الله خامنه‌ای یک انگاره فرهنگی، سیاسی و تمدن ساز است که موجب تقویت

۱. استادیار گروه الهیات و معارف اسلامی، واحد گرگان، دانشگاه آزاد اسلامی، گرگان، ایران (نویسنده مسئول).

r3131393@gmail.com

۲. دانشجوی علوم قرآن و حدیث، دانشگاه علوم اسلامی رضوی، مشهد، ایران. Mohamadmosavym@gmail.com

هویت اسلامی، همبستگی ملی و همدلی مسلمانان مخصوصاً شیعیان شده و زمینه ساز ظهور قائم آل محمد علیه السلام است. **کلیدواژه‌ها:** آیت الله خامنه‌ای، اربعین حسینی، هویت اسلامی، معارف حسینی.

مقدمه

بیستم صفر، چهل روز بعد از شهادت امام حسین علیه السلام اربعین حسینی یا روز اربعین نامیده شده است. از آن جایی که واقعه عاشورا در ذهن و زبان شیعیان، دارای اعتبار بوده و مبنای فکری و رفتاری و کنش سیاسی و اجتماعی شیعیان را شکل می‌دهد، پیاده‌روی اربعین نیز، به مثابه یک واقعیت اجتماعی و ایمانی، از جایگاه بس مهم برخوردار بوده، و دارای کارکردهای متنوع فرهنگی، سیاسی و اجتماعی است، و می‌تواند باورها، گرایش‌ها و شیوه زیستن جامعه را متحول سازد.

اربعین حسینی، یکی از مهم‌ترین مناسبت‌های دینی شیعیان است که به یاد شهادت مظلوم تاریخ، امام حسین علیه السلام و یاران باوفایش در روز عاشورا گرامی داشته می‌شود. این روز، نماد عزت، شجاعت، ایثار و مقاومت در برابر ظلم و ستم است. بسیاری از مسلمانان، به ویژه شیعیان، در این روز به صورت پیاده از نجف به کربلا می‌روند تا مضع شریف و نورانی امام حسین علیه السلام را زیارت کنند.

حضرت آیت الله خامنه‌ای، بارها به اهمیت و جایگاه اربعین حسینی اشاره فرمودند. ایشان اربعین را یک «حرکت عظیم»، «پدیده بزرگ» و «نشانه قدرت ملت» دانسته‌اند. اربعین حسینی نه تنها یک مناسبت تاریخی و مذهبی است، بلکه یک «پروژه فرهنگی»، «پروژه سیاسی» و «پروژه تمدن‌ساز» است که موجب تقویت هویت اسلامی، همبستگی ملی و همدلی مسلمانان مخصوصاً شیعیان می‌شود. حسینی خامنه‌ای (۱۳۹۵/۹/۳) با تأکید بر نقش پرافتخار شعائر دین در حفظ وحدت و همگرایی ملت، خواستار توجه مجموعه فرهنگی و رسانه‌ای جمهوری اسلامی به پیاده‌روی اربعین شده است.

از دستاوردهای عاشورا و اربعین حسینی، ارتقای ایمان، مبارزه با جاهلیت و استبداد، صلح و عدالت، تربیت اعتقادی و فداکاری در راه حق و مقاومت در برابر ستم

و تجاوز است. احیای شعائر عاشورا و اربعین، سبب می‌شود تا محبان و عاشقان راه حسین بن علی علیه السلام، برای مبارزه با هرگونه ستم، دفاع از حقوق مردم و برطرف کردن فقر و نیازها مهیا شوند. هر فردی باید از پیام‌های عاشورا برای ساخت زندگی سعادت‌مندانه خود استفاده کند، و در راستای اهداف انقلاب اسلامی و تحقق عدالت و حقوق بشر تلاش کند (حسینی خامنه‌ای، ۱۳۹۸/۰۷/۲۱). بنابراین، از نگاه رهبر معظم، عاشورا به عنوان یک رویداد مذهبی، فرهنگی و انقلابی، از اهمیت و ارزش بالایی برخوردار بوده که باید از درس‌های آن در حیات فردی و اجتماعی خود استفاده کرده و در مسیر مبارزه با ستم و ایجاد عدالت و صلح تلاش کرد. جستار حاضر با روش توصیفی-تحلیلی می‌کوشد تا «هویت و کارکرد اربعین حسینی در منظومه فکری آیت‌الله خامنه‌ای» را بررسی کند.

پیشینه پژوهش

طاهرخانی و همکاران (۱۴۰۰ش)، در مقاله «راهپیمائی اربعین نمادی از شکل‌گیری هویت جمعی مسلمانان» با روش تحقیق کمی پیمایشی، در پاسخ به پرسش آیا ابعاد مختلف پیاده‌روی اربعین، موجب شکل‌گیری هویت جمعی در بین راهپیمایان شده است؟ می‌نویسد: راهپیمایی اربعین به عنوان یک پدیده برآمده از مذهب شیعه، در عین تجلی دینی، دارای کارکرد سیاسی نیز هست؛ به گونه‌ای که نتایج نشان می‌دهد؛ بین بُعد سیاسی و بین‌المللی راهپیمایی اربعین و شکل‌گیری هویت جمعی بین راهپیمایان رابطه معناداری وجود دارد. بیش از ۸۰ درصد از پاسخگویان، راهپیمایی را عامل وحدت و همگرایی مسلمانان می‌دانند. تاج‌بخش و همکاران (۱۳۹۸ش) نیز در مقاله «مطالعه کیفی الگوی ابراز هویت ایرانیان و عراقی‌ها در آیین پیاده‌روی اربعین» آورده‌اند: پیاده‌روی اربعین، یکی از اشکال نوظهور سفر زیارتی است. در پژوهش حاضر با اتکاء به رویکرد کیفی و از طریق تحلیل مضمون تجربه زیسته زائران سعی بر آن شده که الگوهای ابراز هویت زائران ایرانی و عراقی، مورد بررسی قرار گیرد. جامعه آماری تحقیق حاضر زائران زن و مرد ایرانی و عراقی بوده‌اند و تعداد ۳۰ نفر نمونه به روش هدفمند انتخاب شده‌اند.

در گردآوری داده‌ها از روش‌های مصاحبه و مشاهده مشارکتی استفاده شده است. پس از تحلیل داده‌های کیفی سه مضمون اصلی؛ هویت ملی، هویت شیعی و هویت اربعینی شناسایی شد. همچنین عوامل مؤثر بر الگوهای ابراز هویت، متغیرهای زمینه‌ای و قدرت بودند. گیویان و امین (۱۳۹۶ش)، در مقاله «محبت و هویت در آیین نمایش جهانی اربعین...»، با عنایت به ویژگی‌ها و امتیازات ویژه این آیین شیعی، کوشیده‌اند تا با تماس مستقیم با واقعیت در حال اجرا از طریق روش کیفی مردم‌نگاری، سه رکن اساسی «ماهیت، ساختار و کارکردهای آیین پیاده‌روی اربعین» را با تفسیرهای مشارکت‌کنندگان اصلی‌اش یعنی: زائران، مروجان و مجریان این آیین از منظر چارچوب مفهومی ارتباطات آیینی بررسی کنند. نتایج حاصل از دو مرحله تحلیل داده‌های به‌دست‌آمده از مصاحبه‌ها و مشاهدات میدانی به روش‌های مضمون‌بندی داده‌ها و کدگذاری نظریه‌ای نشان داد که این آیین شیعی ارتباط تنگاتنگی با سه مفهوم کلان «محبت اهل‌بیت، نمایش جهانی و هویت شیعی» دارد. مرتضوی و همکاران (۱۳۹۹ش)، در تحقیق «پیاده روی اربعین به مثابه اسطوره‌ای برای بازآفرینی هویت فرهنگی...» می‌نویسند: بستر شکل‌گیری هویت فرهنگی، زندگی جمعی است و اسطوره یک مقوله فرهنگی است که می‌تواند افکار و شیوه زندگی ما را هدایت و جهت دهد. این مقاله با تحلیل اسطوره شناختی برگرفته از مؤلفه‌های اسطوره‌ای جوزف کمبل، درصدد بررسی معناداری تجربه زیسته زائران پیاده‌روی اربعین با آزمون، تک نمونه‌ای برآمده است تا ضمن پیکربندی اربعین با مؤلفه‌های اسطوره، به تبیین هویت فرهنگی بپردازد. یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد پیاده‌روی اربعین در حیات بخشیدن به هویت فرهنگی و اجتماعی مؤثر بوده است. صولتی (۱۴۰۰ش)، در پژوهش «تبارشناسی هویت در ایران پس از انقلاب اسلامی (مطالعه موردی: تبارشناسی پیاده‌روی اربعین حسینی)» بر این باور است که بستر ایجاد هویت جمعی، زندگی جمعی است و قدرت به‌عنوان عامل اصلی شکل‌گیری هویت، دانش و حقیقت‌مورد نیاز آن را می‌سازد. یکی از نشانه‌های هویت در ایران، جایگاه واقعه عاشورا است که در ذهن و ضمیر شیعیان، دارای اعتبار و حجیت است. در همین راستا پدیده پیاده‌روی اربعین، به‌عنوان نشانه‌ای از هویت فرهنگی، به شکل تازه‌ای بروز

یافته است. بازسنجی و واکاوی حضور قدرت در شکل‌گیری هویت، مسئله این پژوهش است که با اتخاذ روش «تبارشناسی» و با تکیه بر مؤلفه‌هایی مثل انقطاع، نظام دانایی، جایگاه قدرت و مقاومت، همنشینی قدرت با دانش و حقیقت، به تحلیل دوگفتمان عمده هویتی پیش و پس از انقلاب اسلامی ایران پرداخته و سپس به صورت‌بندی جدید هویت فرهنگی و چگونگی گسست و بروز جدید آن همت گماشته است. در انتها با فرارفتن از دوگانه‌های ایرانی-اسلامی، برای فهم هویت ایرانی، ضمن تبیین تبارشناسی پدیده فرهنگی و نوظهور پیاده روی اربعین، به این نتیجه رسیده است که هرچند هویت‌ها برساخته و بازآفریده نظام دانایی عصر خود هستند، اما امروزه تک‌ساحتی کردن هویت خطاست.

مفاهیم پژوهش

۱. هویت

در لغت به معنای ذات باری تعالی، هستی، وجود و آنچه موجب شناسایی شخص می‌شود (معین، ۱۳۷۸: ۵۲۲۸). در فرهنگ عمید (۱۳۷۴: ۱۲۶۵) هویت، به معنای حقیقت شیء یا شخص که مشتمل بر صفات جوهری او باشد، اشاره شده است. به عبارت دیگر، هویت، عبارت است از آنچه سبب تشخیص و یا آنچه موجب شناسایی فرد می‌شود. هویت در اصطلاح، مجموعه‌ای از ویژگی‌ها، شناسه‌ها و الگوهای رفتاری اکتسابی است که فرد، قوم، ملت و تمدنی را از دیگر اقوام، ملل و تمدن‌ها متمایز می‌سازد. به اعتقاد جیمز مارسیا، هویت، سازمانی درونی، خودجوش و پویاست که از سائق‌ها، توانایی‌ها، باورها و تجارب گذشته فرد نشأت می‌گیرد. او به چهار نوع هویت در نوجوانان که شامل «کسب هویت، پراکندگی هویت، وقفه و ضبط هویت» است، اشاره می‌کند (ویتن، ۱۳۸۵: ۲۱۰).

۲. بحران هویت

از میان روان‌شناسان، اریکسون، بر مفاهیم «هویت» و «بحران هویت» تأکید می‌کند. بحران هویت، واژه‌ای است که وی برای توصیف «عدم توانایی نوجوان در قبول نقشی که

جامعه از او انتظار دارد» به کار برده است. شاملو (۱۳۸۳: ۶۵-۶۷) نوشته است: «بحران هویت، یعنی عدم موفقیت یک نوجوان در پی ریزی هویت فردی خود، به علت تجارب نامطلوب کودکی و یا شرایط نامساعد فعلی» که فرد از نوعی سردرگمی و آشفتگی نقش‌ها رنج می‌برد و احساس می‌کند که منزوی، مضطرب و مردد شده است. البته بحران هویت، منحصر به دوره نوجوانی یا جوانی نیست، بلکه در هر دوره‌ای ممکن است رخ دهد. به اعتقاد اریکسون، عمده‌ترین تکلیف یک نوجوان «حل بحران هویت در برابر سردرگمی نقش» است (پاپالیا و همکاران، ۱۴۰۱: ۳/۳۴۲).

زمانی که فرد یا جامعه از عناصر هویت‌ساز خویش مانند دین، زبان، نژاد، قومیت و فرهنگ آگاهی نداشته باشد و یا عناصر هویت‌ساز، جایگاه خود را به عنوان شاخص‌های شناخت، از دست بدهد و عناصر جایگزین معرفی نشود، فرد یا جامعه با «بحران هویت» روبه‌رو خواهد شد. از این‌رو، فرد برای خروج از این بحران، بایستی ارزش‌های مثبت و بادوام در فرهنگ، مذهب یا ایدئولوژی خود را بیابد تا از درهم‌ریختگی و آشفتگی هویت که دائماً در رنج و عذاب است، رها شود و هویت اصیل خویش را بازسازی کند (نک. پاینده، ۱۳۸۲: ۲۲۶؛ خلیلی، ۱۳۷۹: ۱۵). بی‌شک مکتب توحیدی و وحیانی، نقشی بسزا در پیدایش شخصیت آدمی دارد، و می‌تواند به پرسش‌های بی‌شمار آدمی پاسخ درخور دهد. آدمی را به سوی مبدأ کمال دعوت کرده و هویت انسانی او را شکل دهد و او را از پریشانی و حیرت‌رهایی بخشد. گفتنی است که نقش خانواده در این مرحله، بس‌کارا است که از طریق وراثت و انتخاب شیوه‌های تربیتی، اثری بسزا در پیدایش هویت جوانان دارد. امام علی علیه السلام فرمود: «دل نوجوان همانند زمین خالی است. هر بذری در آن ریخته شود، می‌پذیرد. فرزندم! پیش از آنکه دلت سخت و فکرت گرفتار شود، اقدام به ادب‌آموزی تو کردم، تا با عزمی جزم به امورت روی آوری؛ اموری که اهل تجربه، مشقت تجربه‌کردن آن را کشیده‌اند و تو از تجربه دوباره آسوده گشته‌ای» (رضی، ۱۴۱۴: نامه ۳۱). از این‌رو، تنها عنصری که به آدمی احساس امنیت و اعتماد بخشیده و او را از اضطراب‌های درونی و تشویش‌های ذهنی رها می‌سازد، یاد الله تعالی و داشتن یک تکیه‌گاه محکم در زندگی است: «آگاه باشید! دل‌ها

فقط با یاد الله آرام می‌گیرد» (رعد/۲۸).

۳. اربعین حسینی

«اربعین» (عدد چهل)، به عنوان یک دوره تکامل مطرح است. خاستگاه برپایی مراسم اربعین در ماه صفر، شاید از روایت «علامات المؤمن» از امام صادق علیه السلام (طوسی، ۱۳۶۵: ۱۱۳)، و امام حسن عسکری علیه السلام (مفید، ۱۴۱۳: ۵۳/۱؛ طوسی، ۱۳۶۵: ۲۳۶) باشد که ذیل آن، زیارت اربعین را از علامات مؤمن برشمرده‌اند. «عَنْ أَبِي مُحَمَّدٍ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيِّ الْعَسْكَرِيِّ (ع) أَنَّهُ قَالَ: عَلَامَاتُ الْمُؤْمِنِ خَمْسٌ صَلَاةُ الْخَمْسِينَ وَ زِيَارَةُ الْأَرْبَعِينَ وَ التَّحَنُّنُ بِالْيَمِينِ وَ تَغْفِيرُ الْجَبِينِ وَ الْجَهْرُ بِبِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ؛ مؤمن پنج نشانه دارد: اقامه ۵۱ رکعت نماز (مجموع واجبات و مستحبات)، و «بسم الله الرحمن الرحيم» را (در نماز) بلند گفتن، در سجده پیشانی بر خاک نهادن، و انگشتر عقیق در دست راست کردن، و زیارت اربعین» (مجلسی، ۱۴۰۳: ۱۰۶/۹۸).

جوهره رسالت نبوی، قرآن و عترت است (بروجردی، ۱۳۸۰: ۶۲/۱)، نماز نیز ستون دین و زیارت اربعین، ستون هدایت است. خلاصه آنکه رسالت رسول اکرم صلی الله علیه و آله و سلم، تعلیم کتاب و تزکیه نفوس مردم بود تا هم جاهلان را عالم نماید و هم گمراهان را هدایت کند (جمعه/۲)؛ یعنی جهل علمی و جهالت عملی را از جامعه بزداید. همین دو هدف، در متن زیارت اربعین سالار شهیدان تعبیه شده است (جوادی آملی، ۱۴۰۰: ۲۲۱-۲۲۷). برخی روایات تأکید دارند که آسمان تا چهل روز بر حسین بن علی علیه السلام و یحیی بن زکریا گریسته است (ابن قولویه، ۱۳۵۶: ۹۰؛ مجلسی، ۱۴۰۳: ۲۱۰/۴۵). برخی از منابع تاریخی و روایات درباره ریشه و پیدایش اربعین حسینی چنین می‌گویند: جابر بن عبدالله انصاری، صحابی پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم، به همراه عطیه عوفی، در اولین چهلم شهادت امام حسین علیه السلام به کربلا رفتند و قبر امام حسین علیه السلام را زیارت کردند. آنها را می‌توان اولین زائران اربعین حسینی دانست. بنا بر برخی نقل‌ها، اسیران کربلا نیز در روز ۲۰ صفر سال ۶۱ قمری در بازگشت از شام، برای زیارت مدفن امام حسین علیه السلام به کربلا رفتند. البته گروه دیگری از علما تصریح کرده‌اند که اسیران در بازگشت از شام به مدینه رفتند. بنا بر قول مشهور، سر

امام حسین علیه السلام در روز اربعین به بدنش در کربلا ملحق شد.

هویت اربعین حسینی در منظومه فکری آیت الله خامنه‌ای

اربعین حسینی، یکی از مهم‌ترین مناسک اسلامی است که در چهلمین روز پس از شهادت امام حسین علیه السلام در روز عاشورا برگزار می‌شود. در این روز، میلیون‌ها زائر از سراسر جهان به کربلا مشرف می‌شوند و با پیاده‌روی و عزاداری، یاد و مقام امام حسین علیه السلام را گرامی می‌دارند. اربعین حسینی، نه تنها یک آیین دینی است، بلکه یک پدیده فرهنگی، اجتماعی و سیاسی نیز به شمار می‌آید که نشان‌دهنده عشق، همدلی، مقاومت و انقلاب برای دفاع از حق و عدالت است. پیاده‌روی اربعین، تجلی ارادت جمع‌کثیری از مردمان به یک هویت مشترک و جهانی را فراهم کرده است. حضور هزاران انسان عاشق با قومیت‌های متفاوت در این مراسم باشکوه، فرایندی برای پیدایی هویت اسلامی است که در سطحی فراتر از هویت ملی جریان دارد.

پیاده‌روی اربعین و هویت‌یابی فراملی، گفتمان عاشورا را در سطح ملت‌ها فارغ از تفاوت‌های موجود بین آنها مطرح می‌کند و موجب می‌شود افراد نسبت به آموزه‌های این گفتمان تعلق خاطر پیدا کنند. فرامرز گفتمان عاشورا، مهمترین برآیند هویت فراملی در قالب پیاده‌روی اربعین است که نتایج و پیامدهای متعددی را در حوزه‌های سیاسی و فرهنگی به دنبال دارد. یکی از ابعاد مهم پیاده‌روی اربعین، اعلام موجودیت هویت فرابومی و فراملی در یک گستره وسیع است. در پیاده‌روی اربعین، نه تنها خرده‌هویت‌ها نفی نمی‌شوند، بلکه با حفظ موجودیت خود، با یک هویت کلان پیوند می‌خورند. اصولاً یکی از کارکردهای هویت در هر سطحی، نقش‌آفرینی جمعی است. یکی از کارکردهای مهم هویت فراملی، که در بستر رخداد پیاده‌روی اربعین شکل می‌گیرد، نقش‌آفرینی جمعی در رویدادهای سیاسی و اجتماعی است (نک. نامدار و ندایی، کد خبر ۵۵۸۰۶۷۰). مقام معظم رهبری فرمود: هر ملتی، در سایه استقامت و ایستادگی، هویت پیدا می‌کند. آن چیزی که به ملت‌ها هویت می‌دهد، شخصیت می‌دهد، عظمت می‌دهد، استقامت آنها و ایستادگی آنها است. استقامت یعنی چه؟ یعنی آن خط

مستقیمی را که انسان پیدا کرده، ادامه بدهد؛ نگذارد زاویه پیدا بشود (حسینی خامنه‌ای، ۱۴۰۱/۱۱/۲۶).

«هدایت فرهنگی، تقویت احساس هویت ملی و انقلابی، ترویج سبک زندگی اسلامی ایرانی، و افزایش همبستگی ملی، در شمار اولویت‌هایی است که باید با ارتقاء سرمایه انسانی و رشد کیفی برنامه‌ها و بهره‌گیری از ابتکار و با تلاش شبانه‌روزی به آن دست یابید» (حسینی خامنه‌ای، ۱۴۰۰/۷/۷). «جوان را با هویت بار بیاورید. اگر جامعه‌ای احساس هویت نکرد، صداهاى بلند تحکم‌آمیز، راحت او را مغلوب خواهد کرد. آن کسی که احساس هویت می‌کند، ایستادگی خواهد کرد (حالا این هویت، گاهی هویت ملی، هویت دینی و گاهی هویت انسانی است). خوشبختانه امروز جامعه‌ی اسلامی ایرانی ما یک هویت ریشه‌دار و تاریخی و قوی و قابل استقامتی دارد که این را نشان هم داده است» (همان، ۱۳۹۷/۳/۲۰). از این رو، دشمن درصدد جان‌شینی هویت‌های ساختگی و دروغین به جای هویت اصیل اسلامی است. در ذیل به بخشی از فرمایشات مقام معظم رهبری در مورد هویت اربعین حسینی اشاره می‌شود:

۱. اربعین حسینی، خیزش عمومی در برابر استبداد

اربعین در حادثه کربلا یک شروع بود؛ خاصیت محیط اختناق این است که مردم فرصت و جرئت پیدا نمی‌کنند که حقایقی را که فهمیده‌اند، در عمل خودشان نشان بدهند... چه کسی توانایی این را داشت که در مقابل آن دستگاه ظلم و استکبار و استبداد و اختناق، آنچه را که فهمیده است، بروز دهد؟ مثل یک عقده‌ای در گلوی مؤمنین باقی بود تا اینکه اولین جوشش در روز اربعین در کربلا اتفاق افتاد (حسینی خامنه‌ای، ۱۳۸۷/۱۱/۲۸). راه‌پیمایی عظیم اربعین یک پدیده الهی و معنوی است. حقیقتاً قابل توصیف نیست. مثل خیلی از پدیده‌های مهم الهی، درست قابل تفسیر هم نیست؛ یعنی نمی‌شود این حادثه را تحلیل کرد. این طور که جمعیت عظیم میلیونی راه بیفتند و در ظرف چند سال شکل پیدا کنند! بله، در گذشته راه‌پیمایی بود، اما این خبرها نبود. ما اطلاع داریم که در ایام مختلف، چه اربعین، چه غیر اربعین. در خصوص

اربعین یا بعضی اوقات دیگر - طَلَّاب از نجف و جاهای مختلف عراق حرکت می‌کردند، جمعیت‌های فراوانی هم بودند. این جمعیت عظیم میلیونی از مکان‌های مختلف دنیا - چند میلیون از ایران و میلیون‌ها نفر از خود عراق و از کشورهای دیگر - با وجود تهدیدهای تروریستی‌ای که همیشه وجود داشته و امروزه نیز وجود دارد، یک پدیده فوق‌العاده عظیم و نشان‌دهنده اوج گرفتن تفکر مبارزه در راه خدا و اسلام و آمادگی عمومی و همگانی در این راه است. امیدواریم که خداوند متعال به این حرکت‌ها و به مردم برکت بدهد (حسینی خامنه‌ای، ۱۳۹۶/۰۸/۲۲). نه راهپیمایی بیست و دوم بهمن مربوط به یک سلیقه سیاسی است و نه جلسات محرم و ماه رمضان و اعتکاف و راه‌پیمایی اربعین مربوط به یک سلیقه سیاسی است، [بلکه] مربوط به همه ملت ایران و همه سلاطین گوناگون کشور است (حسینی خامنه‌ای، ۱۳۹۶/۰۱/۰۱).

۲. اربعین حسینی، درخشش دست خدا

معمولاً در پدیده‌ای [مانند پیاده‌روی اربعین] که تبلیغاتی برای آن انجام نگرفته، اما ناگهان یک پدیده‌ای در محیط دید انسان بروز میکند، دست خدایی مشهودتر از همه جای دیگر است... اینجا با وجود موانع فراوان، از ایران فقط دو میلیون نفر برای پیاده‌روی هشتاد کیلومتری به کربلا می‌روند؛ چند برابر آن [هم] از خود عراق و از مناطق دیگر؛ این یک حادثه الهی است. این نشان‌دهنده این است که این راه، راه عشق همراه بصیرت است. مثل عشق اولیا به خدا «اللَّهُمَّ ارْزُقْنِي حُبَّكَ وَ حُبَّ مَنْ يُحِبُّكَ وَ حُبَّ كُلِّ عَمَلٍ يُوصلُنِي إِلَى قُرْبِكَ» (حسینی خامنه‌ای، ۱۳۹۵/۰۹/۰۳).

۳. هویت تاریخی اربعین حسینی

در روز اربعین بعد از آن روزهای تلخ و آن شهادت عجیب، اولین زائران اباعبدالله‌الحسین علیه السلام بر سر قبر امام معصوم شهید جمع شدند. جابر بن عبدالله انصاری و عطیة بن سعد عوفی که او هم از اصحاب امیرالمؤمنین علیه السلام است، از جمله کسانی بودند که آن روز آمدند... «عطیه» می‌گوید: وقتی به آن جا رسیدیم، خواستیم به طرف قبر برویم، اما این پیرمرد گفت اول دم شط فرات برویم و غسل کنیم. در شط فرات غسل کرد،

سپس قطیفه‌ای به کمر پیچید و قطیفه‌ای هم بر دوش انداخت؛ مثل کسی که می‌خواهد خانه خدا را طواف و زیارت کند، به طرف قبر امام حسین علیه السلام رفت. ظاهراً او نابینا هم بوده است. می‌گوید با هم رفتیم، تا نزدیک قبر امام حسین علیه السلام رسیدیم. وقتی که قبر را لمس کرد و شناخت، احساساتش به جوش آمد. این پیرمرد که لابد حسین بن علی علیه السلام را بارها در آغوش پیامبر صلی الله علیه و آله دیده بود، با صدای بلند سه مرتبه صدا زد: یا حسین، یا حسین، یا حسین (حسینی خامنه‌ای، ۱۳۷۸/۰۳/۱۴).

۴. ایمان و عشق در اربعین حسینی

پدیده بی‌نظیر و بی‌سابقه‌ای که در این سال‌های اخیر به وجود آمده؛ پیاده‌روی میان نجف و کربلا یا بعضی از شهرهای دورتر از نجف تا کربلا است. بعضی از بصره، بعضی از مرز، بعضی از شهرهای دیگر، پیاده راه می‌افتند و حرکت می‌کنند. این حرکت، حرکت عشق و ایمان است؛ ما هم از دور به این حرکت نگاه می‌کنیم و غبطه می‌خوریم به حال آن کسانی که این توفیق را پیدا کردند و این حرکت را انجام دادند؛ گرچه دوریم به یاد تو سخن می‌گوییم... بُعد منزل نبود در سفر روحانی (حسینی خامنه‌ای، ۱۳۹۴/۰۹/۰۹). «کسانی که این راه را طی کردند و این حرکت عاشقانه و مؤمنانه را انجام می‌دهند، واقعاً دارند حسنه‌ای را انجام می‌دهند. این یک شعار بزرگ است، لا تُجَلُّوا شَعَائِرَ اللَّهِ، این بلاشک جزو شعائر الله است. این حرکت، حرکت عشق و ایمان است؛ هم در آن ایمان و اعتقاد قلبی و باورهای راستین، تحریک‌کننده است؛ هم عشق و محبت. تفکر شیعی همین جور است؛ ترکیبی است از عقل و عاطفه، ترکیبی است از ایمان و عشق» (حسینی خامنه‌ای، ۱۳۹۴/۰۹/۰۹). «شروع جاذبه مغناطیس حسینی، در روز اربعین است. جابر بن عبدالله را از مدینه به کربلا می‌کشاند. این، همان مغناطیسی است که امروز هم با گذشت قرن‌های متمادی، در دل من و شماست. کسانی که معرفت به اهل بیت دارند، عشق و شور به کربلا همیشه در دلشان زنده است. این از آن روز شروع شده است» (حسینی خامنه‌ای، ۱۳۸۵/۰۱/۰۱).

۵. راهپیمایی اربعین، مدیون شهدای مدافع حرم

حرکت شهدای مدافع حرم که در این برهه، در خارج از کشور به شهادت رسیدند، در واقع شبیه حرکت آن کسانی است که با جان خودشان توانستند قبر حضرت اباعبدالله علیه السلام را حفظ کنند. روزی خلفای بنی عباس همت گماشته بودند که قبر مطهر حضرت اباعبدالله علیه السلام و لابد به تبع آن بقیه قبور مطهره را از بین ببرند؛ عده‌ای با جان خودشان نگذاشتند. گفتند اگر بیایید، دستتان را قطع می‌کنیم، پایتان را قطع می‌کنیم، شما را به قتل می‌رسانیم؛ درعین حال رفتند. همان رفتن‌ها بود که حالا به بیست میلیون زائر پیاده اربعین رسیده است. اگر آنجا کسانی فداکاری نمی‌کردند، امروز شوکت و هیمنه محبت اباعبدالله الحسین علیه السلام این جور دنیا را فرا نمی‌گرفت که شما می‌بینید در راه‌پیمایی اربعین، از کشورهای مختلف، از فارس و ترک و کشورهای اروپایی و حتی از آمریکا افرادی به آنجا می‌آیند. این را چه کسی کرد؟ خشت اول و اصلی این کار را همان کسانی گذاشتند که در واقع جانشان را برای زیارت قبر اباعبدالله علیه السلام فدا کردند (حسینی خامنه‌ای، ۱۳۹۷/۱۲/۲۲).

۶. جهانی شدن اربعین حسینی

اربعین جهانی شد و جهانی‌تر هم خواهد شد. این خون حسین بن علی است که بعد از ۱۴۰۰ سال می‌جوشد و روزبه‌روز تازه‌تر و زنده‌تر می‌شود. این همان پیام عاشورا است که از حلقوم اباعبدالله و زینب کبری علیهما السلام در نهایت غربت و تنهایی صادر شد و امروز فضای عالم را فرا گرفته است. حسین علیه السلام متعلق به انسانیت است؛ ما شیعیان افتخار می‌کنیم که پیرو امام حسین علیه السلام هستیم، اما امام حسین علیه السلام فقط متعلق به ما نیست؛ مذاهب اسلامی، شیعه و سنی، همه زیر پرچم امام حسین علیه السلام هستند. در این راه‌پیمایی عظیم حتی کسانی که متدین به اسلام هم نیستند، شرکت می‌کنند. در روزگاری که دشمنان اسلام و دشمنان امت اسلامی با انواع و اقسام ابزارها و وسایل، با پول، با سیاست، با سلاح علیه امت اسلامی کار می‌کنند، خداوند متعال ناگهان حادثه راه‌پیمایی اربعین را این جور عظمت و جلوه می‌دهد. این آیت عظمای الهی است، این نشانه اراده الهی بر

نصرت امت اسلامی است، این نشان می‌دهد که اراده خدای متعال بر نصرت امت اسلامی تعلق گرفته است (حسینی خامنه‌ای، ۱۳۹۸/۰۶/۲۷).

کارکرد اربعین حسینی در منظومه فکری آیت‌الله خامنه‌ای

اربعین حسینی، یک موضوع پیچیده و چندبعدی است که از جنبه‌های مختلف قابل بررسی و تحلیل است. برخی از کارکردهای اربعین حسینی را می‌توان به شرح زیر خلاصه کرد:

الف) کارکرد عقیدتی

اربعین حسینی، نمادی از عشق و وفاداری به امام حسین علیه السلام و خاندان پاکش است. زائران اربعین، با زیارت قبر امام حسین علیه السلام و شهدای کربلا، از آنها توسل می‌جویند و پیوستگی خود را ابراز می‌کنند. زیارت اربعین، یک زیارت با ارزش است که بنابر روایت از امام صادق علیه السلام، یکی از نشانه‌های مؤمنان است. «در زیارت اربعین می‌خوانیم: «حسین بن علی، جان و خون خود را در راه تو داد؛ تا بندگان تو را از جهل نجات دهد؛ و آنها را از سرگردانی ناشی از ضلالت و گمراهی برهاند». (اما در) «نقطه مقابل، کسانی بودند که دنیای مادی، زخارف دنیایی و هواهای نفسانی، از خود بی‌خودشان کرده بود؛ سهمی را که خدای متعال برای هر انسانی در آفرینش عظیم خود قرار داده است، به بهای پست و ناچیز و غیر قابل اعتنایی فروختند» (حسینی خامنه‌ای، ۱۳۷۹/۰۱/۲۶).

ب) کارکرد تاریخی

اربعین حسینی، یک رویداد تاریخی است که در آن دو اتفاق مهم رخ داد: بازگشت اسیران کربلا به مدینه پس از سفر سخت و دراز به شام، و زیارت جابر بن عبدالله انصاری به عنوان نخستین زائر قبر امام حسین علیه السلام. همچنین بنابر قول مشهور، سر امام حسین علیه السلام، در روز اربعین به بدنش در کربلا ملحق شد.

ج) کارکرد فرهنگی

اربعین حسینی، یک پدیده فرهنگی است که نشان‌دهنده همبستگی، همدلی،

هم‌زبانی و هم‌فکری شیعیان در سراسر جهان است. پیاده‌روی اربعین، گسترده‌ترین مظهر عزاداری شیعیان بوده و در زمره بزرگترین اجتماعات مذهبی جهان قرار گرفته است. در پیاده‌روی اربعین، ملل و اقوام مختلف با فاصله‌های جغرافیایی و تفاوت فکری و عقیدتی، با هم به سوی کربلا حرکت می‌کنند و با عزاداری، چشم‌انداز جامعه حسینی را نشان می‌دهند.

د) کارکرد سیاسی

اربعین حسینی، یک پدیده سیاسی است که نشان‌دهنده مقاومت، شجاعت، شُور و شوق شیعیان برای دفاع از حق و عدالت است. اربعین حسینی، یک پیام جهانی دارد و آنکه، جهان اسلام، هرگز ستم بر فرودستان جامعه را نمی‌پذیرد. اربعین، اعتراض به نظام‌های ستمکار و ظالم است و نشان می‌دهد که شیعیان و مسلمانان همواره در صحنه حضور دارند و با الهام از امام حسین علیه السلام، برای تحقق ارزش‌های اسلامی و انسانی مبارزه می‌کنند. در ذیل به برخی از کارکردهای اربعین حسینی در منظومه فکری امام خامنه‌ای اشاره می‌شود:

۱. احیای ارزش‌ها و شعائر الهی در اربعین حسینی

یکی از کارکردهای اربعین احیای ارزش‌ها و شعائر الهی و کربلای حسینی است. همان چیزی که دشمن سعی دارد آنها را از یادها ببرد: «این حرکت به معنای این است که نباید اجازه داد انگیزه‌های خباثت‌آلودی که قصد دارند مقاطع عزیز و اثرگذار و مهم را از یادها ببرند، موفق بشوند؛ البته موفق هم نخواهند شد (حسینی خامنه‌ای، ۱۳۹۳/۱۰/۱۷).

۲. حفظ دستاوردهای فرهنگ شهادت

از آثار پیاده‌روی اربعین، حفظ خاطره شهادت در برابر طوفان تبلیغات است. امام المسلمین فرمود: اهمیت اربعین در آن است که در این روز، با تدبیر الهی خاندان پیامبر صلی الله علیه و آله، یاد نهضت حسینی برای همیشه جاودانه و این کار پایه‌گذاری شد. اگر بازماندگان شهدا و صاحبان اصلی، در حوادث گوناگون به حفظ یاد و آثار شهادت کمر

نبنند، نسل‌های بعد، از دست‌آورد شهادت استفاده زیادی نخواهند برد... به همان اندازه که مجاهدت حسین بن علی علیه السلام و یارانش به عنوان صاحبان پرچم، با موانع برخورد داشت و سخت بود، به همان اندازه نیز مجاهدت زینب علیها السلام و مجاهدت امام سجاد علیه السلام و بقیه بزرگواران، دشوار بود... درسی که اربعین به ما می‌دهد، این است که باید یاد حقیقت و خاطره شهادت را در مقابل طوفان تبلیغات دشمن زنده نگهداشت (حسینی خامنه‌ای، ۱۳۶۸/۰۶/۲۹).

۳. اربعین، رسانه پر قدرت عاشورا

از روز عاشورا تا روز اربعین، چهل روز فرمانروایی منطقی حق در میان دنیای ظلمانی حاکمیت بنی‌امیه و سفیانی‌ها بود. رسانه حقیقی [یعنی] فریاد زینب کبری، فریاد حضرت سجاد؛ در آنجایی که ظلمات محض بود؛ اینها بزرگ‌ترین رسانه بود. همین‌ها بود که عاشورا را نگه داشت. تاریخ و ریشه روز اربعین و ماجرای اربعین این است (حسینی خامنه‌ای، ۱۳۹۸/۰۷/۲۱).

۴. تحقق اهداف عاشورا در اربعین حسینی

از زیارت اربعین مجرای تواین به وجود آمد؛ اگرچه ماجرای تواین سرکوب شد؛ اما بعد با فاصله کوتاهی ماجرای قیام مختار و بقیه آن دلاوران کوفه اتفاق افتاد، و نتیجه در هم پیچیده شدن دودمان بنی‌امیه ظالم و خبیث بود. البته بعد از او سلسله مروانی‌ها آمدند؛ اما مبارزه ادامه پیدا کرد؛ راه باز شد. این خصوصیت اربعین است. یعنی در اربعین افشاگری و عمل هم هست (حسینی خامنه‌ای، ۱۳۸۷/۱۱/۲۸).

یکی از بزرگ‌ترین نهضت‌های شیعه در دوران تاریخ خلفای بنی‌عباس، نهضت «ابن طباطبا» است. نهضتی عجیب به راه انداخت و پیروز شدند. بخش مهمی از عالم اسلام را قبضه کردند، حکومت تشیع و حکومت علوی را سر پا کردند... اول که خواستند شروع کنند، با «ابوالسرایا» و همه آن شیعیانی که همراه‌شان بودند به کربلا آمدند، سر قبر حسین بن علی علیه السلام پیمان برادری و وفاداری بستند (حسینی خامنه‌ای، ۱۳۵۲/۱۲/۲۴).

۵. اربعین حسینی، نماد حضور پیروان اهل بیت علیهم السلام

می‌دانید یکی از علائم ایمان زیارت اربعین است؟ شیعه یک جمع متفرقی بود اما مثل دانه‌های تسبیح، یک رشته و یک نخ، همه اینها را به هم وصل می‌کرد. آن رشته چه بود؟ رشته اطاعت و فرمان‌بری از مرکزیت تشیع، از رهبری عالی تشیع یعنی امام... ممکن بود دو نفر از حال هم خبر نداشته باشند، اما بودند کسانی که از حال همه باخبر بودند. فقط کار آنها یک عیب داشت و آن اینکه همدیگر را کمتر می‌دیدند. اهل یک شهر و شیعیان یک منطقه، البته یکدیگر را می‌دیدند، اما یک کنگره جهانی لازم بود برای شیعیان روزگار ائمه علیهم السلام. این کنگره جهانی را معین کردند، وقتش را هم معین کردند؛ گفتند در این موعد معین، در آن کنگره هر کس بتواند شرکت کند. آن موعد، روز اربعین است؛ و جای شرکت، سرزمین کربلا است؛ چون روح شیعه روح کربلائی و عاشورائی است (حسینی خامنه‌ای، ۱۳۵۲/۱۲/۲۴).

«یادآوری خاطره عاشورا و آن جهاد و از خودگذشتگی و فداکاری عظیم، در روز اربعین انجام می‌گرفته است. اگر امروز هم بتوانند شیعیان، آن سرزمین پاک و مقدس را چنین میعادی قرار بدهند، بسیار کار جالبی خواهد بود و هم دنباله‌گیری راهی است که ائمه هدی علیهم السلام به ما ارائه دادند... بنابراین، مسئله اربعین، یک مسئله مهم است (حسینی خامنه‌ای، ۱۳۵۲/۱۲/۲۴).

خوشا به حال آن کسانی که در حال پیاده‌روی هستند یا پیاده‌روی خواهند کرد و به زیارت اربعین خواهند رسید و آن زیارت خوش مضمون روز اربعین را ان شاء الله خطاب به حضرت خواهند خواند... الحمد لله جوان‌های ما راه را پیدا کردند و میلیون‌ها نفر از مردم ما و مردم غیر ما، مردم عراق و دیگران، در این راه حرکت می‌کنند، این هم یکی از حوادث بسیار برجسته‌ای است که خدای متعال منت گذاشته بر ما و این حادثه را برای ما خلق کرده است. این شد یک نماد. اما این حرکت عظیم که نماد بسیار زیبا و پرشکوهی از حضور پیروان و علاقمندان اهل بیت علیهم السلام است، ما این را نداشتیم، این را خدای متعال در اختیار ما گذاشت (حسینی خامنه‌ای، ۱۳۹۶/۰۸/۱۵).

۶. راهپیمایی اربعین، شکوه اقتدار اسلامی

امروزه یکی از مصادیق قوت را دنیای اسلام دارد و آن، راهپیمایی اربعین است؛ و اَعِدُوا لَهُمْ مَا اسْتَطَعْتُمْ مِنْ قُوَّةٍ. راهپیمایی اربعین قوت اسلام و حقیقت است، قوت جبهه مقاومت اسلامی است که این جور اجتماع عظیم میلیونیه سوی کربلا راه می‌افتند، به سمت حسین، به سمت قلّه و اوج افتخار فداکاری و شهادت که همه آزادگان عالم باید از او درس بگیرند (حسینی خامنه‌ای، ۱۳۹۸/۰۷/۲۱).

۷. پیاده‌روی اربعین، موهبت بزرگ الهی

پاداشی که خدای متعال به شهید معمولی می‌دهد: «أَحْيَاءُ عِنْدَ رَبِّهِمْ يُرْزَقُونَ فَرِحِينَ بِمَا آتَاهُمُ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ! وَيَسْتَبْشِرُونَ بِالَّذِينَ لَمْ يَلْحَقُوا بِهِمْ مِنْ خَلْفِهِمْ أَلَّا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ»؛ حال اجر شهیدی مثل حسین بن علی علیه السلام که شهادت او قابل مقایسه با هیچ شهادتی نیست...: «وَإِجَابَةُ الدُّعَاءِ عِنْدَ قَبْرِهِ»؛ در کنار قبر حسین بن علی علیه السلام شما دعا کنید، دعایتان مستجاب است. [واقعاً] دعا کنید؛ لقلقه لسان نباشد؛ بخوانید و بخواهید خدا را، خدای متعال وعده کرده است که اجابت خواهد کرد. از جمله اجراها در برابر شهادت امام حسین علیه السلام این است: «اگر خدای متعال مثلاً ده هزار روز به شما عمر داده باشد، این چند روزی که در حال رفت و آمد به سمت قبر این بزرگوار هستید، جزو اینها حساب نمی‌شود؛ این اضافه بر آن تعداد روزهایی است که خدای متعال مقدر کرده که عمر شما باشد (حسینی خامنه‌ای، ۱۳۹۸/۰۷/۰۱).

۸. گسترش معرفت حسینی، با گردهمایی اربعین حسینی

ما نه فقط در دوران خودمان، بلکه در تاریخ نیز چنین اجتماعی [اجتماع اربعین حسینی] را سراغ نداریم. چنین حرکتی که هر سال، و هر سال گرم‌تر از سال قبل اتفاق بیفتد؛ بی‌ظنیر است. این حرکت حسینی [پیاده‌روی اربعین] در گسترش معرفت به امام حسین علیه السلام نقش دارد. اربعین با این حرکتی که عمدتاً بین نجف و کربلا در راهپیمایی هر سال به وجود می‌آید بین‌المللی شد؛ چشم‌های مردم دنیا به این حرکت دوخته شد؛ امام حسین علیه السلام و معرفت حسینی به برکت این حرکت عظیم مردمی بین‌المللی شد (حسینی

خامنه‌ای، ۱۳۹۸/۰۶/۲۷). امروز در دنیای پیچیده پُرهیاهویی که بر بشریت حاکم است، حرکت اربعین، یک فریاد رسا و یک رسانه بی‌همتا است. در دنیا چنین چیزی وجود ندارد، اینکه میلیون‌ها انسان راه می‌افتند، نه فقط از یک شهر یا یک کشور [بلکه] از کشورهای مختلف، و نه فقط از یک فرقه اسلامی [بلکه] فرقه‌های مختلف اسلامی و حتی بعضی ادیان غیر اسلامی (حسینی خامنه‌ای، ۱۳۹۸/۰۷/۲۱).

۹. نشر معارف حسینی با پیاده‌روی اربعین

ما امروز احتیاج داریم که حسین بن علی علیه السلام را به دنیا بشناسانیم... امروز با صدها وسیله علیه اسلام و علیه معارف اسلامی تبلیغ می‌شود؛ در مقابل این حرکت خصمانه جبهه کفر و استکبار، حرکت معرفت حسینی می‌تواند یک تنه سینه سپر کند، بایستد و حقیقت اسلام و قرآن را، به دنیا معرفی کند. منطق حسین بن علی علیه السلام، منطق دفاع از حق است، منطق ایستادگی در مقابل ظلم و طغیان و گمراهی و استکبار است. امروز دنیا شاهد حاکمیت کفر و استکبار و حاکمیت فساد است. این پیام امام حسین علیه السلام پیام نجات دنیا است (حسینی خامنه‌ای، ۱۳۹۸/۰۶/۲۷).

۱۰. پاسخی به نیاز دنیای اسلام

حماسه اربعین یک پدیده فوق‌العاده‌ای است که به لطف و فضل الهی در هنگامی که دنیای اسلام نهایت نیاز را به این چنین حماسه‌ای دارد، به وجود آمده است (حسینی خامنه‌ای، ۱۳۹۷/۰۷/۱۲). پدیده اربعین، یک پدیده غیر قابل توصیف است، یک رزمایش عظیم و شگفتی‌ساز است. غربی‌ها نمی‌توانند درک کنند که یعنی چه، چطور می‌شود؟ از این رو، شما می‌بینید دستگاه‌های تبلیغاتی‌شان اولاً چند سال که سکوت می‌کنند، «توطئه سکوت»؛ چند سال اشاره‌ای به آن نکردند، تصویری از آن منتشر نکردند... تحلیل‌های خصمانه و تحلیل‌های غلط کردند که از نظر مؤمنان به این راه، تحلیل‌های بلاهت‌آمیزی است. امثال این رادیوی انگلیس و امثال اینها تحلیل خصمانه کردند. این نشان‌دهنده این است که فوران این سرچشمه فیاض، به شدت آنها را دستپاچه کرده، نمی‌توانند تحلیلش کنند (حسینی خامنه‌ای، ۱۳۹۷/۰۸/۱۲).

۱۱. الگوی دستیابی امت اسلام به عزت اسلامی

بینید چه حرکت عظیمی اتفاق افتاد! (اربعین حسینی). وقتی حتی جسم‌ها در کنار هم قرار می‌گیرد، این جور انعکاس پیدا می‌کند. اگر ما با هم باشیم، کشورهای اسلامی، ملت‌های مسلمان، سنی و شیعه و فریق مختلف تسنن و تشیع. با یکدیگر دل‌هایشان صاف باشد، نسبت به یکدیگر سوءظن نداشته باشند، به یکدیگر اهانت نکنند، بینید در دنیا چه اتفاقی خواهد افتاد؛ چه عزتی برای اسلام درست خواهد شد! وحدت؛ وحدت (حسینی خامنه‌ای، ۱۳۹۳/۱۰/۱۹).

۱۲. اربعین حسینی، مایه شرف و آبروی اسلام

اگر ملت‌های کشورهای اسلامی در همه این منطقه وسیع نه در جزئیات، [بلکه] در جهتگیری‌های کلی با یکدیگر همراه باشند، دنیای اسلام به اوج ترقی و تعالی خواهد رسید... هر جا نمونه‌هایی از این اجتماع را مشاهده کردیم، انعکاس آن در دنیا مایه شرف و آبروی اسلام و مسلمین شد. شما ملاحظه کردید در اربعین حسینی میلیون‌ها انسان در کنار هم قرار گرفتند؛ خود این حرکت عظیم جمعی از مسلمان‌ها، که در دنیا انعکاس پیدا کرد، تعظیم کردند؛ تجلیل کردند. آن را بزرگترین گردهمایی عالم به حساب آوردند (حسینی خامنه‌ای، ۱۳۹۳/۱۰/۱۹).

نتیجه

از مجموع مباحث پیش گفته نتیجه می‌شود که: ۱. پیاده‌روی اربعین حسینی، مصداق بارز جهاد تبیین و تداوم قیام عاشورا است. ۲. پیاده‌روی اربعین، تجلی ارادت جمع کثیری از مردمان به یک هویت مشترک و جهانی (خدا محور و مبارزه با ستمگری و طاغوت‌ها) است. ۳. حضور هزاران انسان عاشق بصیر با قومیت‌های متفاوت در این مراسم باشکوه، فرایندی برای پیدایی هویت اسلامی است که در سطحی فراتر از هویت ملی جریان دارد. ۴. پیاده‌روی اربعین، یک انگاره فرهنگی، سیاسی و تمدن‌ساز است که موجب تقویت هویت اسلامی، همبستگی ملی و همدلی مسلمانان مخصوصاً شیعیان می‌شود، و زمینه‌ساز ظهور قائم آل محمد ﷺ است. ۵. پیاده‌روی اربعین، که دارای

هویت فراملی است، گفتمان عاشورا را در سطح ملت‌ها فارغ از تفاوت‌های موجود مطرح می‌کند و موجب می‌شود افراد نسبت به آموزه‌های این گفتمان تعلق خاطر پیدا کنند. ۶. فرامرزی گفتمان عاشورا، مهمترین برآیند هویت فراملی در قالب پیاده‌روی اربعین است که نتایج و پیامدهای متعددی را در حوزه‌های سیاسی و فرهنگی به دنبال دارد. ۷. دشمن درصدد جاننشینی هویت‌های ساختگی و دروغین به جای هویت اصیل اسلامی است. اربعین حسینی، یکی از شعائر دینی و نمادی از هویت اصیل اسلامی و شیعی است، که در تکوین هویت جامعه ایرانی و اسلامی نقش مهمی ایفا می‌کند.

منابع

- قرآن کریم.
- ابن قولویه، جعفر بن محمد (۱۳۵۶)، کامل الزیارات، نجف، دار المرتضویه.
- بروجردی، سید حسین (۱۴۱۶)، تفسیر الصراط المستقیم، قم، موسسه انصاریان.
- تاج بخش، غلامرضا و همکاران (۱۳۹۸)، «مطالعه کیفی الگوی ابراز هویت ایرانیان و عراقی‌ها در آیین پیاده‌روی اربعین»، نظریه‌های اجتماعی متفکران مسلمان، شماره ۱۷، ص ۹-۳۶.
- پاپالیا، دایان ای. و همکاران (۱۴۰۱)، روان‌شناسی رشد و تحول انسان، ترجمه داود عرب قهستانی و همکاران، تهران، رشد.
- پاینده، ابو القاسم (۱۳۸۲)، نهج الفصاحه، تهران، دنیای دانش.
- حسینی خامنه‌ای، مقام معظم رهبری، ۱۳۵۲/۱۲/۲۴، <http://www.leader.ir>
- حسینی خامنه‌ای، مقام معظم رهبری، ۱۳۷۸/۰۳/۱۴، <http://www.leader.ir>
- حسینی خامنه‌ای، مقام معظم رهبری، ۱۳۷۹/۰۱/۲۶، <http://www.leader.ir>
- حسینی خامنه‌ای، مقام معظم رهبری، ۱۳۸۵/۰۱/۰۱، <http://www.leader.ir>
- حسینی خامنه‌ای، مقام معظم رهبری، ۱۳۸۷/۱۱/۲۸، <http://www.leader.ir>
- حسینی خامنه‌ای، مقام معظم رهبری، ۱۳۹۳/۱/۱، <http://www.leader.ir>
- حسینی خامنه‌ای، مقام معظم رهبری، ۱۳۹۳/۱۰/۱۷، <http://www.leader.ir>

- <http://www.leader.ir>، ۱۳۹۳/۱۰/۱۹، مقام معظم رهبری، حسینی خامنه‌ای،
- <http://www.leader.ir>، ۱۳۹۴/۰۹/۰۹، مقام معظم رهبری، حسینی خامنه‌ای،
- <http://www.leader.ir>، ۱۳۹۵/۰۹/۰۳، مقام معظم رهبری، حسینی خامنه‌ای،
- <http://www.leader.ir>، ۱۳۹۶/۰۱/۰۱، مقام معظم رهبری، حسینی خامنه‌ای،
- <http://www.leader.ir>، ۱۳۹۶/۰۸/۲۲، مقام معظم رهبری، حسینی خامنه‌ای،
- <http://www.leader.ir>، ۱۳۹۶/۰۸/۱۵، مقام معظم رهبری، حسینی خامنه‌ای،
- <http://www.leader.ir>، ۱۳۹۷/۱۲/۲۲، مقام معظم رهبری، حسینی خامنه‌ای،
- <http://www.leader.ir>، ۱۳۹۷/۰۷/۱۲، مقام معظم رهبری، حسینی خامنه‌ای،
- <http://www.leader.ir>، ۱۳۹۷/۰۸/۱۲، مقام معظم رهبری، حسینی خامنه‌ای،
- <http://www.leader.ir>، ۱۳۹۷/۳/۲۰، مقام معظم رهبری، حسینی خامنه‌ای،
- <http://www.leader.ir>، ۱۳۹۸/۰۶/۲۷، مقام معظم رهبری، حسینی خامنه‌ای،
- <http://www.leader.ir>، ۱۳۹۸/۰۷/۰۱، مقام معظم رهبری، حسینی خامنه‌ای،
- <http://www.leader.ir>، ۱۳۹۸/۰۷/۲۱، مقام معظم رهبری، حسینی خامنه‌ای،
- <http://www.leader.ir>، ۱۳۹۸/۰۶/۲۷، مقام معظم رهبری، حسینی خامنه‌ای،
- <http://www.leader.ir>، ۱۳۶۸/۰۶/۲۹، مقام معظم رهبری، حسینی خامنه‌ای،
- <http://www.leader.ir>، ۱۳۹۸/۰۷/۲۱، مقام معظم رهبری، حسینی خامنه‌ای،
- <https://farsi.khamenei.i>، ۱۴۰۰/۷/۷، مقام معظم رهبری، حسینی خامنه‌ای،
- <http://www.leader.ir>، ۱۴۰۱/۱۱/۲۶، مقام معظم رهبری، حسینی خامنه‌ای،
- جوادی آملی، عبدالله (۱۴۰۰)، شکوفایی عقل در پرتو نهضت حسینی، قم، نشر اسراء.
- خلیلی، مصطفی (۱۳۷۹)، نقش نماز در شخصیت جوان، قم، زائر.
- رضی، محمد بن حسین (۱۴۱۴ق)، نهج البلاغه (صبحی صالح)، قم، مؤسسه دارالهجره.
- شاملو، سعید (۱۳۸۳)، مکتب‌ها و نظریه‌ها در روان‌شناسی شخصیت، تهران، رشد.
- صولتی، مرتضوی (۱۴۰۰)، «تبارشناسی هویت در ایران پس از انقلاب اسلامی» (مطالعه موردی: تبارشناسی پیاده‌روی اربعین حسینی)، جامعه‌شناسی سیاسی ایران، شماره

۱۵، ص ۲-۲۵.

- طاهرخانی، عبدالله و همکاران (۱۴۰۰)، «راهپیمائی اربعین نمادی از شکل‌گیری هویت جمعی مسلمانان»، جامعه‌شناسی سیاسی جهان اسلام، شماره ۱۸، ص ۱۳۹-۱۶۲.
- طوسی، محمد بن حسن (۱۳۶۵)، تهذیب الأحکام، تهران، دارالکتب الإسلامیه.
- عمید، حسن (۱۳۷۴)، فرهنگ عمید، تهران، امیرکبیر.
- گیویان، عبدالله و محسن امین (۱۳۹۶)، در مقاله «محبت و هویت در آیین نه نمایش جهانی اربعین مطالعه ماهیت، کارکردها و ساختار پیاده‌روی اربعین از منظر ارتباطات آیینی»، دین و ارتباطات، شماره ۵۲، ص ۱۶۷-۱۹۴.
- معین، محمد (۱۳۷۸)، فرهنگ معین، تهران، نشر فردوس.
- مجلسی، محمد باقر (۱۴۰۳)، بحار الأنوار، تهران، مؤسسه الوفاء.
- مفید، محمد بن محمد (۱۴۱۳)، المزار، قم، کنگره جهانی هزاره شیخ مفید.
- مرتضوی، سیدخدایار و همکاران (۱۳۹۹)، «پیاده روی اربعین به مثابه اسطوره ای برای بازآفرینی هویت فرهنگی (تحلیل اسطوره شناختی پیاده روی اربعین حسینی)»، پژوهشنامه معارف حسینی، شماره ۲۰، ص ۱۱۳-۱۳۸.
- نامداروندایی، سالار، پیاده‌روی اربعین و هویت‌یابی فراملی، کد خبر ۵۵۸۰۶۷۰، <https://www.mehrnews.com>
- ویتن، وین (۱۳۸۵)، روان‌شناسی عمومی، ترجمه یحیی سیدمحمدی، تهران، نشر روان.

